

ARBO regelgeving - Risico inventarisatie en –evaluatie - Plan van aanpak

De zorg voor goede arbeidsomstandigheden is geregeld in de Arbeidsomstandighedenwet (kortweg Arbowet). Deze wet is van toepassing als er werkzaamheden in zogenoemd 'georganiseerd' verband worden uitgevoerd, waarbij sprake is van een zgn. 'gezagsverhouding'. Daarbij maakt de wet geen onderscheid tussen betaald en onbetaald werk. De Arbowet is dus ook van toepassing op het vrijwilligerswerk. De wet bevat slechts globale regels, waarin gesteld wordt dat 'de werkplek zo min mogelijk gevaar mag veroorzaken/opleveren voor de veiligheid en de gezondheid van de werkenden'. In geval van vrijwilligerswerk in natuur en landschap zijn de plaatselijke organisaties, zoals ook onze vogelwerkgroep, in grote mate zelf verantwoordelijk voor de praktische uitwerking van de regels. Vandaar de uitwerking in dit plan.

Ter ondersteuning hiervoor heeft Landschapsbeheer Nederland voor een vrijwilligersorganisatie als onze vogelwerkgroep een 'Arbo-zorgsysteem' ontwikkeld. Hierin wordt aandacht besteed aan onder andere:

- risico-inventarisatie en –evaluatie (RI&E);
- veiligheidseisen voor gereedschappen en machines;
- gebruik van de juiste persoonlijke beschermingsmiddelen;
- registratie van ongevallen;
- voorlichting en scholing.

Een RI&E is gericht op het in kaart brengen en beheersen van de veiligheid-, gezondheid- en welzijnsrisico's waaraan vrijwilligers worden blootgesteld. Een RI&E gaat daarbij uit van een classificatie van risico's. Zo zijn in afnemende volgorde van gevaar te onderscheiden:

- hoog risico
- wezenlijk risico
- mogelijk risico

Hierna volgt het RI&E van onze vogelwerkgroep.

1. Aard van de werkzaamheden

De vrijwilligers van de vogelwerkgroep Losser voeren de volgende werkzaamheden uit:

- het in het veld inventariseren van vogels;
- het maken, ophangen en controleren van nestkasten
- het houden van excursies c.q. optreden als gids bij excursies
- het onderhoud van een ooievaarsnest en van een oeverzwaluwwal
- het beheren van een observatiehut op de Oelemars en (deels) beheer van het terrein
- het (mede) ringen van vogels op een ringstation en in het veld

2. Aard van de risico's

De vrijwilligers van de vogelwerkgroep kunnen daarbij aan de volgende risico's worden blootgesteld:

1. In het veld aanwezig zijn tijdens noodweer, met name bij onweer en stormachtig weer (wezenlijk risico)
2. Ongeval door onrustig of agressief vee (wezenlijk risico)
3. Oneffenheid van het werkterrein, uitglijden, verstukken van ledematen (wezenlijk risico)
4. Uitglijden op plank of plankbreuk (wezenlijk risico)
5. Vallen van ladder bij nestcontrole (wezenlijk risico)
6. Vallende takken en omvallende bomen (wezenlijk risico)

7. Kop- staart botsingen bij in colonne rijden tijdens en naar excursie gebieden (wezenlijk risico)
8. In aanraking komen met gevaarlijke planten en insecten zoals brandnetel, reuzenberenklauw, distels en eikenprocessierups (wezenlijk risico)
9. Besmetting bij schoonmaken van nestkasten (hantavirus) c.q. aanraking van vossenuitwerpselen (vossenlintworm) (**hoog risico**)
10. Agressieve vogels (b.v. uilen, roofvogels of zwanen) (wezenlijk risico)
11. In het veld aanwezig zijn tijdens zeer warm en zonnig weer (mogelijk risico)
12. Beten en steken van insecten (teken, ziekte van Lyme) (**hoog risico**)
13. Aanwezigheid van mollen- en muskusrattenklemmen (mogelijk risico)
14. Aanwezigheid van prikkeldraad en schrikdraad (langs en in percelen) (mogelijk risico)
15. Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (mogelijk risico)
16. Specifieke gevaren bij het ringen van vogels (mogelijk risico)

3. Adviezen en Maatregelen

Besef dat het dragen van de juiste kleding en schoeisel steeds noodzakelijk is. En dat geldt ook voor werkhandschoenen. Gewone rubberlaarzen geven vaak onvoldoende bescherming. Oplossingen dienen niet altijd in de sfeer van persoonlijke beschermingsmaatregelen getroffen te worden, maar ook in preventie en/of risicovermijding. Risico's worden verminderd door de kans op ongevallen te verminderen. Sommige risico's zijn van dien aard dat ongevallen helemaal kunnen worden vermeden door afdoende preventieve maatregelen te nemen. Besef dat het werken in een groep risico's oproept vanwege onoplettendheid van uzelf en van de deelnemers die om u heen actief zijn.

Met enige regelmaat zal worden meegedeeld wie van de actieve leden beschikt over een diploma of kennis omtrent EHBO en/of reanimatie.

Met betrekking tot boven beschreven risico's kunnen meer inhoudelijk de volgende adviezen worden gegeven:

Allereerst een algemeen advies om bij de activiteit altijd een mobiele telefoon bij u te hebben. Communicatie met hulpverleningsdiensten wordt moeilijk, c.q. onmogelijk, zonder zo'n apparaat. **Het alarmnummer in geval van nood is 112.**

Tevens verdient het aanbeveling om zgn. ICE (In Case of Emergency) nummers op te slaan in het geheugen van uw mobiele telefoon. Hulpverleners weten dan wie zij moeten waarschuwen als u letsel hebt opgelopen en zelf niet kunt bellen bijv. omdat u niet meer bij kennis bent.

1. Bij iedere activiteit een route goed voorbereiden en letten op risico's als gevolg van verkeer en terreingesteldheid;
2. Bestuurders informeren over route en einddoel;
3. Bestuurders dienen afstand te houden tijdens colonne rijden naar en tijdens excursie;
4. Letten op kans op vallen met fietsen of struikelen bij wandelen;
5. Meenemen van passagiers alleen op zitplaatsen in auto. Kinderen jonger dan 12 jaar of kleiner dan 1.50 meter met gordel alleen op de achterbank plaatsen;
6. Letten op het risico van het eten van bosvruchten die door de vos of de (rosse) woelmuis via urine/uitwerpselen kunnen zijn besmet met een (hanta)virus of lintworm. Het hantavirus kan ook voorkomen in nestkasten en nesten van roofvogels. Dit virus slaat op de longen en/of nieren. Besef dat in verband met het gevaar van vossenlintworm het wassen van uw handen noodzakelijk is als u in het veld in aanraking bent geweest met bosvruchten die mogelijk zijn besmet met vossenuitwerpselen;
7. Bedenk dat alleen in het veld zijn verreweg het grootste risico veroorzaakt en voorkom dit dus zoveel mogelijk;

8. Doe geschikte (regenbestendige en warme) kleren aan, die passen bij het weer. In het veld is het vaak kouder en waait het harder dan u denkt. Breek het veldwerk zo nodig af als het te gortig wordt. Zorg ook voor voldoende eten en drinken. Deze argumenten gelden ook voor zeer warme dagen. Smeer bij veel zon de huid in tegen zonnebrand en draag eventueel een pet of een hoed;
9. Zorg ervoor dat men thuis op de hoogte is als u het veld ingaat, of meldt u zich bij de terreinbeheerder. Spreek af wanneer u ongeveer terug zult zijn;
10. De bodem in het veld is niet regelmatig. Zeker bij aanwezigheid van muskusratten kan de slootkant vol gaten zitten, waarbij verstuiken van een enkel niet denkbeeldig is. Het dragen van stevige schoenen met bescherming rond de enkel is aan te raden;
11. Bij het oversteken van planken is goed schoeisel belangrijk, met name goed profiel. Vraag bij een te gammele of smalle plank om vervanging of loop toch maar om. Zeker in het vroege voorjaar kan het water erg koud zijn. Vraag bij onverhoopt te water gaan om droge kleding op een boerderij of bij bewoning;
12. Controleer na een veldbezoek de huid op de aanwezigheid van teken als u denkt dat hiervoor een aanleiding is. Verwijder een aanwezige teek met tekentang of pincet. Ontsmet na verwijderen de wond met een wondontsmettingsmiddel (Betadine, Jodium etc.). Houdt de wond in de gaten, noteer de datum van de tekenbeet. Blijf de huid nabij een tekenwond (2 maanden!) controleren op verkleuring en/of op het ontstaan van een ring rondom de wond. Raadpleeg bij twijfel, bij verkleuring en/of bij het ontstaan van een ring rondom de wond een arts. Bedenk dat een teek een drager van bacteriën kan zijn welke de ziekte van Lyme veroorzaken. Lees de risico's van deze niet te onderschatten ziekte nog eens na op: <http://www.lymevereniging.nl/>;
13. Houdt voldoende afstand tot een wespennest, draag kleding welke de huid bedekt. Als u overgevoelig bent voor beten/steken van insecten zoals wespen, zorg dan voor adequate medicijnen op een plek die u snel kunt bereiken of raadpleeg bij overgevoeligheid voor wespsteken direct een arts;
14. Wees in 't voorjaar attent op het voorkomen van de eikenprocessierups en besef dat huidcontact met deze rups jeuk en hevige allergische reacties kan veroorzaken.

4. Risicopreventie

1. Ga bij dreigend onweer *nooit* het veld in. Er zijn ongevallen bekend met dodelijke afloop. Neem geen enkel risico. Een auto biedt een goede bescherming. Mocht het niet meer mogelijk zijn om weg te komen, ga dan bij dreigende bliksem gehurkt zitten. Uw lichaam maakt dan zo min mogelijk contact met de bodem. Ga bij dreigende bliksem nooit onder een (solitaire) boom staan;
2. Vee in het weiland kan altijd een risico met zich meebrengen. Hoewel melkvee in de regel rustig is, kan het toch opdringerig zijn, en -wellicht niet verkeerd bedoeld- een lelijke kopstoot geven. Pinken zijn onrustiger en springeriger, zodat daar het risico aanzienlijk groter is. Bovendien loopt er tussen de pinken soms een stier;
3. Een stier is in principe *nooit* te vertrouwen. Ga daarom een weiland met een stier niet in;
4. Van de agressieve vogels is de knobbelzwaan het meest bekend. Velen kennen het verschijnsel van het woedend aanvliegende mannetje als het vrouwtje op het nest zit. Hoewel sommigen een zwaan wellicht kunnen hanteren is voorzichtigheid altijd geboden. Ga liever met een grote boog om het nest heen;
5. Roofvogels kunnen, in de periode dat er jongen zijn, agressief gedrag vertonen. Een haal over het hoofd is niet ondenkbaar;
6. Soms staat er schrikdraad over een koeienpad. Als u met de fiets bent, valt het draad vaak niet op, hetgeen tot een lelijke valpartij kan leiden. Een lintje aan het draad maakt het beter zichtbaar;

7. Kijk uit voor plekken waar vallen zijn gezet en raak ze in geen geval aan! Vaak zijn klemmen met korte stokjes gemarkeerd. Muskusrattenklemmen staan vaak langs de oever van sloten en watergangen en zijn met stokken met vlaggetjes gemarkeerd;
8. Aan prikkeldraad kunt u zich lelijk verwonden. Vermijdt het klimmen over afscheidingen van prikkeldraad. Ook schrikdraad waar stroom op staat kan u flink aan het schrikken brengen. Voorkom het aanraken van schrikdraad. Laarzen van rubber geleiden de stroom meestal slecht;
9. Vermijdt het betreden van percelen die recent (tot enkele dagen) met chemicaliën zijn behandeld. Voorkom het inademen en huidcontact met gewasbeschermingsmiddelen. Blijf indien er gespoten wordt, aan de kant van de spuitmachine waar de wind vandaan komt zodat het sproeisels van u weg waait. Informeer bij de boer naar de gevaren en de veiligheids-instructies. Voer de veiligheidsinstructies nauwgezet uit;
10. Het dragen van een mondkapje bij het schoonmaken van nestkasten ter voorkoming van besmetting met virussen en bacteriën. Het gevaar van besmetting met 't hantavirus is in ons werkgebied een reëel gevaar gebleken! Let ook op andere bewoners van de nestkasten dan vogels (bijvoorbeeld marters of horzels);
11. Gebruik van ladder. Plaats de ladder stevig in de grond of, en zorg dat u met z'n tweeën bent, waarbij de één de ladder vasthoudt en/of materialen en gereedschappen aangeeft; Bovenstaande punten dienen vooraf aan de eigenlijke werkzaamheden aan de orde te komen. Bij veelvuldig gebruik van een ladder dient u op de hoogte te zijn van het zgn. ladderprotocol. Zorg ervoor dat de voorgestelde maatregelen door iedereen worden uitgevoerd;
12. Als met gereedschappen en/of machine's wordt gewerkt moet dat op een veilige manier gebeuren. Iemand die geen ervaring heeft met een motorzaag en/of bosmaaier is een gevaar voor zichzelf en zijn omgeving. Laat dit over aan de deskundigen in onze werkgroep. Gebruik in voorkomend geval een veiligheidshelm- en bril. Gereedschappen moeten voldoen aan technische veiligheidsvoorwaarden. Neem kennis van de specifieke informatie die hoort bij het gebruik van gereedschappen; verkrijgbaar bij de Arbo-coördinator van de vogelwerkgroep.
13. Bij gebruik van speciaal klimmateriaal (zgn. boomschaatsen) bijv. bij controle van roofvogelnesten e.d., dient u dit vooraf te controleren op deugdelijkheid en goede conditie. Het spreekt vanzelf dat u geoefend moet zijn in het gebruik van dergelijke hulpmiddelen.

5. Waarschuwen van hulpdiensten

Bij een levensbedreigende of anderszins ernstige situatie waarbij de komst van een ambulance (dringend) noodzakelijk is wordt telefonisch contact gezocht met het alarmnummer 112. Vertel de plaatsnaam waar u bent. U wordt dan doorgeschakeld naar de centrale bij u in de buurt. Vertel wat u of wat het slachtoffer mankeert en vertel zo exact mogelijk waar u zich bevindt. Noem de plaatsnaam, straat en huisnummer en deel zo nodig ook mede of er iemand aanwezig is die kan reanimeren. Als u zich (achter) in het veld bevindt, stuur dan iemand (b.v. een andere vrijwilliger of de boer) naar de weg welke de ambulance opvangt en naar de locatie gidst waar u of het slachtoffer zich bevindt. Laat een ernstig gewond slachtoffer bij voorkeur niet alleen.

6. Registratie en analyse/evaluatie

Het bestuur van de vogelwerkgroep moet zich op de hoogte houden van actuele ontwikkelingen op het gebied van de Arbowetgeving. Als het Arboplan hierdoor verandert, dient er een vervangend plan te komen, of een aanvulling op het oude plan. Jaarlijks zal geïnventariseerd worden of dit het geval is. Bij veranderingen moet dit worden doorgegeven aan de vrijwilligers en eventueel worden toegelicht.

Bij grotere werkoctenden die een zeker massaal karakter kennen wordt vooraf een risico-evaluatieformulier ingevuld, besproken met de werkploeg en achteraf in de Arbo-groep geëvalueerd.

7. Voorlichting aan de vrijwilligers

Bij iedere gezamenlijke activiteit van de vogelwerkgroep zal aandacht worden besteed aan de voor die gelegenheid relevante veiligheidsaspecten.

Voorts dient elk lid van de werkgroep zich te beseffen dat, indien sprake is van een individuele activiteit, er evenzeer aandacht moet zijn voor zijn/haar veiligheid.

Jaarlijks zal op relevante momenten zoals op een (leden)vergadering aandacht worden besteed aan algemene en bijzondere aspecten van de veiligheid/gezondheid van vrijwilligers van de vogelwerkgroep.

Bovenstaand ARBO-reglement is vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van de Vogelwerkgroep Losser tijdens de bestuursvergadering van 28 april 2010.

Ben Heerink, voorzitter
Sander Wansing, secretaris,
Rudi Lanjouw, penningmeester
Ben Hulsebos, bestuurslid
Henk Noordkamp, bestuurslid